

EEN ONBEKENDE PATER ?

INLEIDING

Op een ruilvergadering in één van de afdelingen van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde zag ik onlangs een plakiet met de buste in profiel van een mij onbekende pater. Zijn identiteit en de gelegenheid waarvoor het stuk geslagen was waren er niet op aangegeven ; de naam van de kunstenaar G. V D Meersche en het jaartal 1936 in de afsnede, en een instempeling van de firma Fisch op de rand waren de enige aanknopingspunten.

Gezien mijn interesse voor Gentse medailles twijfelde ik ; paste dit stuk in mijn verzameling ? De kunstenaar was wel degelijk een Gentenaar ! De verkoper zag mijn aarzeling en bood mij de plakiet goedkoop aan om ze toch maar zeker kwijt te raken. De onbekende factoren waren voor mij echter juist een extra stimulans om me dit stuk aan te schaffen en op zoek te gaan.

DE PLAKIET

Vz. Buste van een pater, met ha-
bijt, naar links in hoog reliëf ; rechts
onderaan, verzonken, G V D
MEERSCHE / 1936

Kz. Effen.

Op de rand is onderaan FISCH & Cie
ingeslagen.

Rechthoekig.

Atelier : Fisch (Brussel).

Brons – 82,6 x 61,5 mm.

De instempeling van het atelier Fisch maakte het veel gemakkelijker dan verwacht om de identiteit van de afgebeelde pater te weten komen. Mevrouw Dupont, de voormalige zaakvoerster van deze firma, had met het jaartal en de medailleur immers voldoende gegevens om uit te vinden dat het Jules Carolus Callewaert betrof. Die naam zei me nog niks, maar deze geestelijke bleek tijdens het interbellum een zodanig vooraanstaande rol te hebben gespeeld in de Katholieke Vlaamse beweging dat zijn levensloop met gemak kon gereconstrueerd worden.

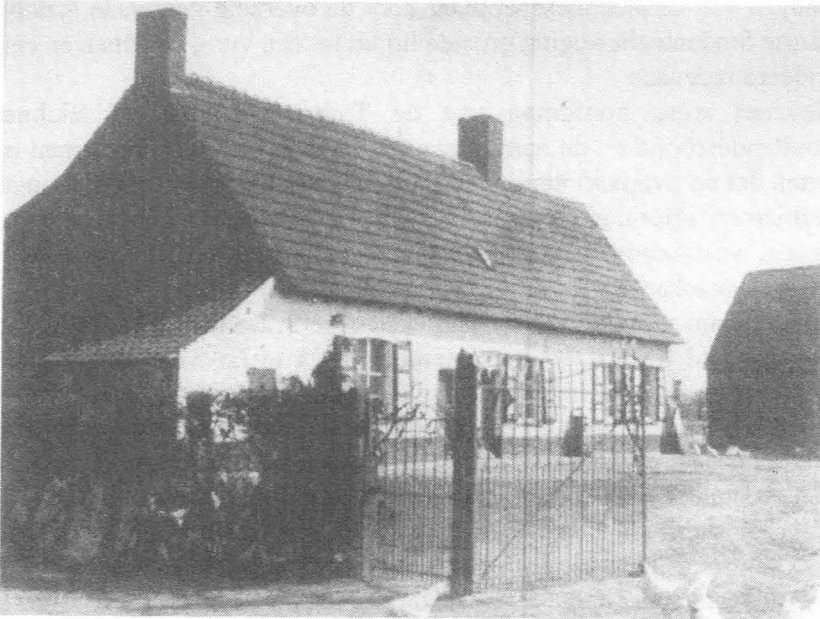
*Pater J. Callewaert
O.P.*

Pater Callewaert (kloosternaam :
Laurentius)

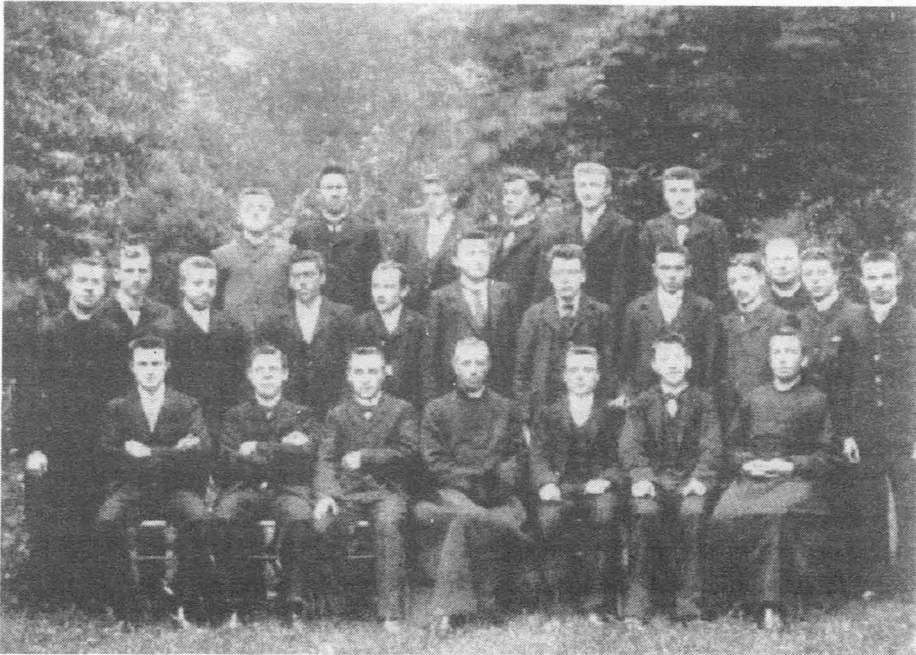
Callewaert werd op 4 februari 1886 geboren in het « Hof ter Tegelaere » op de Langenhoek bij Torhout als jongste zoon van een landbouwer.

Na zijn lager onderwijs in de nabijgelegen Sint-Jozefschool bracht zijn moeder hem in 1898 met de trein naar Roeselare waar hij in het klein seminarie zijn humaniorastudies aanvatte. Frans was er de officiële voertaal, waardoor de jonge Jules – die bij de zusters slechts enkele woordjes Frans geleerd had – het aanvankelijk niet gemakkelijk had.

Niet te verwonderen dus dat de jonge Callewaert er al heel vlug onder de invloed kwam van de Blauwvoeterij en de Rodenbachse studentenvereniging. In

Pater Callewaert's geboortehuis

De klas van rhetorica in het klein seminarie te Roeselare in 1904. De jonge Callewaert is de tweede van rechts op de eerste rij

de rangen van de idealistische, maar door de overheid verguisde Katholieke Vlaamse Studentenbeweging groeide hij uit tot een vurig voorman en een ge-waardeerd redenaar.

Callewaert werd hoofdman van de Torhoutse Gilde en stichtte de «Houtlandersbond»; de aangesloten colleges droegen schuilnamen om te beletten dat de overheid hun identiteit kon achterhalen. Hij schreef onder de schuilnamen «Houtlander» en «Pauwel van Groendale» in «De Vlaamse Vlagge», waardoor hij in contact kwam met collega-opstellers Robert De Smet en Cyriel Verschaeve.

Na zijn humaniorastudies en een jaar wijsbegeerte aan het klein-seminarie van Roeselare trad Callewaert in september 1905 te La Sarte bij Hoei in de dominikanenorde, waar hij op kerstdag 1906 zijn geloften aflegde. Nadien werd hij naar Leuven gestuurd om er wijsbegeerte en theologie te studeren. Hij be-hoorde tot de groep Vlamingen die het bier-flamingantisme beu waren en schreef er een groot deel van «Hoogeschoolleven» dat in 1924 zou verschijnen.

Na zijn priesterwijding op 14 juli 1912 in de kapel van het H. Hart te Leuven, werd Callewaert naar het dominikanenklooster te Oostende gezonden. Daar stichtte hij het «Sint-Thomasgenootschap voor volksjongens», dat reeds na korte tijd 500 leden telde. Tussen zijn predikaties in publiceerde hij talrijke artikels in een vlotte en beeldrijke stijl. Bij gelegenheid moest hij te Oostende «à la messe de onze heures» in het Frans preken. «Tiens», zei de Oostendse beau monde, «un flamingant qui connait le français!».

In oktober 1914, twee maanden na de inval van de Duitsers, werd Callewaert door zijn oversten via Nederland naar Engeland gestuurd waar hij in Stockport, ten zuidoosten van Manchester de zielezorg ging waarnemen van vele duizenden Belgische vluchtelingen.

Hij publiceerde wekelijks in frontbladen zoals «De stem uit België», die zowel door de vluchtelingen als door de soldaten aan het front gretig werden gelezen. In zijn artikels werd door de censuur niets geschrapt omdat Graaf de Grunne, de censor, geen Nederlands verstond en de taak overliet aan iemand die toeval-lig oud-lid was van het Thomasgenootschap dat Callewaert te Oostende had gesticht en geleid.

Toen Callewaert echter in mei 1916 en oktober 1917 in «De Stem uit België» de vredesnota van paus Benedictus XV verdedigde en becommentarieerde, brak er in de franstalige bladen, «La Nation Belge» en «Le XXième Siècle» een hetze tegen hem los. Er was zelfs een ogenblik sprake van om hem samen met hoofd-redacteur F. Prims te interneren. Men zag daar echter van af omdat dit een ge-weldige beroering had kunnen veroorzaken onder de vluchtelingen en de sol-daten.

Op het ogenblik van de wapenstilstand was Callewaert geveld door een zware griep zodat zijn terugkeer naar België diende uitgesteld te worden. Pas op

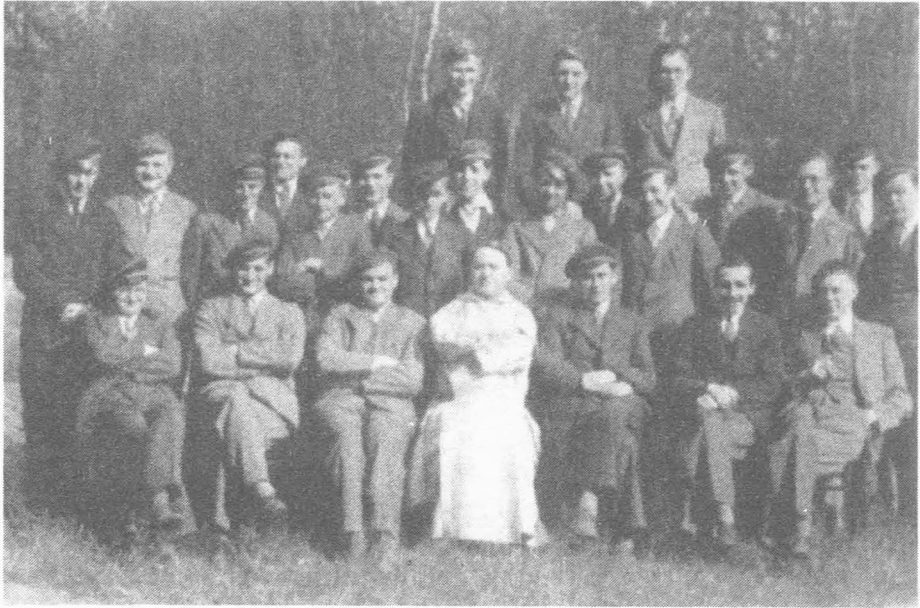
Pater Callewaert in 1916 vóór zijn pastorie te Stockport

3 februari 1919 werd hij door een enthousiaste menigte uitgeleide gedaan. Na een bezoek aan zijn moeder ging hij terug naar zijn klooster te Oostende.

Vier dagen later hervatte hij zijn predikaties en herbegonnen de moeilijkheden met het bisdom. Zijn sympathie voor de fronters en zijn vele Vlaamse vrienden werden door het episcopaat wantrouwig bekeken en zijn boek « Kerelsleven » kreeg geen bisschoppelijke toestemming om te verschijnen. Erger nog, naar aanleiding van een aanval in « Ons Vaderland » op kardinaal Mercier, werd aan pater Callewaert in de abdij van Affligem, waar hij preekte, meegedeeld dat hij in ballingschap moest vertrekken. Nadat hij op 16 juni 1920 naar Ierland was afgereisd, mocht « Kerelsleven » toch uitgegeven worden. Een beetje onbegrijpelijk : de persoon verdwijnt, zijn boek verschijnt. Drie hoofdstukken moesten echter wegvallen : « Aan de studerende jeugd van Vlaanderen », « Jongens, leert plezier maken » en « Jongens, leert geerne zien » terwijl het hoofdstuk « De haat tegen het kind » afzonderlijk diende te verschijnen met de ondertitel « Voor gehuwden » !

Callewaert verbleef een jaar in St. Mary's Dominican Priory te Tallaght (Dublin) en schreef er « De Vlaamse Volksjeugd » en « De Sterke Vrouw van Vlaanderen » die na zijn terugkeer in België verschenen. Op 23 juni 1921 werd zijn verbanning beëindigd en werd hij van Oostende overgeplaatst naar het klooster in de Hoogstraat te Gent.

Opnieuw gaf hij voordrachten en sermoenen, schreef artikels en boeken en werd hoofdredacteur van « De Ster » en « Onze jeugd ». Zijn toespraken op de derde en vijfde IJzerbedevaart (1922 en 1924) leverden hem een spreekverbod op in West-Vlaanderen.

Bestuur van het St-Thomasgenootschap te Gent (1935-36)

Tijdens de studentenrevolte van 1924-1925 liet pater Callewaert zich opmerken in het St-Thomasgenootschap te Leuven, dat dank zij zijn preken een grote bloei kende. Toen hem omwille van zijn interventie op het Dietsch Studentenverbond te Leiden in april 1925 ook daar het zwijgen werd opgelegd, stapten alle leden op en werd het Genootschap korte tijd later opgedoekt. Callewaert bleef wel actief in het gelijknamig genootschap dat hij te Gent in het academiejaar 1922-1923 had opgericht. De geestelijke overheid, die zich tot dan niet geïnteresseerd had voor de zielezorg van de Gentse universiteitsstudenten, zag het succes ervan met lede ogen aan.

Op initiatief van dit Gents Sint-Thomasgenootschap werd de 50ste verjaardag van pater Callewaert in 1936 feestelijk gevierd. Een huldecomité zorgde voor de uitgifte van een gedenkboek, waaraan ook Nederlanders meewerkten, en de Gentse beeldhouwer Gustaaf Van den Meersche vervaardigde een bronzen gedenkplaat met de beeltenis van de gevierde. Deze plaat en een luxe-uitgave van het gedenkboek werden op woensdag 29 april 1936 tijdens een feestavond in zaal «Elckerlyc» te Gent aan de jarige overhandigd. Gustaaf Van den Meersche organiseerde daar tevens een kleine tentoonstelling van zijn beelden. Een reductie van de gedenkplaat werd bij deze gelegenheid als herinneringsplakiet uitgegeven en vormde de aanleiding tot dit artikel.

Pater Callewaert bleef ondertussen actief als schrijver en redenaar. Zijn «Gebed voor Vlaanderen» vormde vanaf 1931 een van de hoogtepunten op de jaarlijkse IJzerbedevaart. Na zeventien en een half jaar werd Callewaert op 4 ja-

nuari 1939 om onduidelijke redenen van Gent naar Antwerpen overgeplaatst. Hij werd er al snel tot prior gekozen, maar deze verkiezing werd onder aartsbisschoppelijke druk vernietigd. Callewaert voelde zich niet gelukkig in Antwerpen en na herhaaldelijke verzoeken mocht hij uiteindelijk op 29 oktober 1940 naar Gent terugkeren.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog sprak Callewaert vrijwel niet in publiek. Vanaf september 1939 tot daags voor zijn aanhouding in 1945 hield hij wel zijn «Oorlogsdagboek» bij en in 1941 verscheen zijn «En Vlaanderen voor Christus». Daarin zette hij zich openlijk schrap tegen de verduitsing en ontkerstening van Vlaanderen. Het boek kreeg daarom op 6 augustus 1943 uitgaveverbod en de resterende 35 exemplaren (van een oplage van 3.000) moesten bij de «Deutsche Propaganda-abteilung» ingeleverd worden.

Na de bevrijding verbleef Callewaert onopvallend tussen zijn confraters in het klooster te Gent, tot hij in de vroege namiddag van 20 april 1945 bij een huiszoeking door de veiligheidspolitie werd opgeleid. Op 18 mei 1945 werd hij overgebracht naar de gevangenis «De Nieuwe Wandeling».

Hij verscheen voor de krijgsraad op 26 februari 1946 en werd ervan beschuldigd om tijdens de oorlog “te hebben deelgenomen aan het vervormen door de vijand van wettelijke instellingen, wetens de vijand’s oogmerk te hebben gediend en de stichting en werking te hebben bevorderd van groeperingen die de vernietiging nastreven van België’s onafhankelijkheid of grondwettelijke vrijheden van het Belgisch volk”. De uitspraak op 7 maart 1946 luidde zes jaar hechtenis ; de door de procureur geëiste schadeloosstelling aan de Staat van 5 miljoen frank verwekte tijdens het proces enige hilariteit omdat de beschuldigde als kloosterling niets bezat en werd afgewezen. ‘s Anderendaags al tekende pater Callewaert beroep aan. Het werd reeds op 11 april behandeld en zijn oorspronkelijke straf werd verhoogd tot 12 jaar. Velen waren van oordeel dat Callewaert dit zwaarder verdicht zelf had uitgelokt door zijn stoutmoedige rede voor de rechtbank. Een van de officieren van het krijgshof zou gezegd hebben dat hij bereid geweest was om de vorige straf te verminderen, maar na het pleidooi van beklagde ... ‘il est capable de bouleverser toute la Belgique’.

Op 25 juni 1946 werd Callewaert overgebracht naar de St-Gillisgevangenis te Brussel. Hij werd er op 23 oktober 1948 ontslagen op voorwaarde dat hij het land verliet (een clause die in de Belgische strafwet niet voorzien was). Tot half maart 1950 was hij aalmoezenier te Neggio bij Lugano. Gedurende die tijd in Italiaans Zwitserland knapte hij volledig op en omstreeks Pasen 1950 keerde hij stralend naar Gent terug waar hij opnieuw zijn plaats innam bij de predikheren.

Op 15 april 1956 werd Callewaert in een nokvol Casino gehuldigd ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag. De Nederlandstalige bladen vierden mee, maar de hogere geestelijkheid hield zich opvallend afzijdig. Na een eerste beroerte

in 1961 werd een nieuwe aanval hem fataal. Hij overleed op 25 november 1964 in de Onze-Lieve-Vrouwkliniek te Sint-Denijs-Westrem.

Pater Callewaert probeerde heel zijn leven het katholiek geloof met zijn flamigantisme te verzoenen. Precies zijn omgang met Vlaams-nationale middens veroorzaakte irritatie bij de kerkelijke hiërarchie die – in het spoor van kardinaal Mercier – bleef aanleunen bij het Belgisch establishment en de unitaire katholieke partij.

Na zijn dood vond te Gent tot in 1975 jaarlijks een herdenkingsplechtigheid plaats. In 1984 kwamen een aantal van zijn vrienden samen om te overleggen of ze speciale aandacht zouden besteden aan de twintigste verjaardag van zijn overlijden. Uiteindelijk leek het zinvoller het eeuwfeest van zijn geboorte te herdenken in 1986. Deze plechtigheid vond plaats in het Gentse dominikanenklooster, waar toen een gedenkplaat werd onthuld.

Mijn gevoel dat deze medaille betrekking had op een Gentse figuur was dus gedeeltelijk terecht. Callewaert woonde bijna 40 jaar te Gent en bovendien had de viering, waarvoor de penning is geslagen, ook te Gent plaats. Voor mij zeker voldoende om dit stuk een ereplaatsje te geven in mijn verzameling. Of hoe een medaille een strijder voor de Vlaamse zaak terug tot leven kan brengen !

BIBLIOGRAFIE

J.A. NUYENS, *Spanningen rond pater Juul Callewaert*, in *Kultuurleven* 1965, blz. 102 tot 111.

J.A. NUYENS, *Pater L.J. Callewaert, Met Woord en Daad in Liefde*, Mortsel, 1969.

H. VERLEYEN, Julius Callewaert, Vlaamsheid en Welsprekendheid, in *VWS-cahiers*, jaargang XI, nr. 4/A – winter 1976.

—, *Herdenking Pater J.L. Callewaert, (1886-1986)*, Gent 1986.

—, *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Brussel, 1970, deel 4, p. 125 tot 133—

—, *Vlaanderen's Hulde aan Pater Callewaert, Gedenkboek*, Gent, 1936.

Huguette Taymans